

KALENTERIMAAILMAN KUULUMISIA No 31 * Kevät 2013

PAPERIKALENTERI PITÄÄ PINTANSA

Vuodelle 2013 painettiin yli 14 miljoonaa kalenteria. Vaikka perinteisten taskukalenterien määrä on vähentynyt, kuvakalentereita julkaistaan yhä ahkerasti.

Arvio vuodelle 2013 julkaistujen kalenterien määrästä perustuu Almanakkatoimiston kalenterikustantajilta saamiin painosmääräilmoituksiin. Julkaistujen kalenterien joukossa on niin erilaisia kuvakalentereita kuin perinteisiä tasku- ja pöytäkalentereita sekä lompakko- ja hiirimattokalentereita.

Tasku- ja pöytäkalentereiden painosmäärät ovat viime vuosina pienentyneet, mikä johtuu sähköisten kalenterien ja ajanvarausjärjestelmien yleistymisestä. Erilaiset kuvakalenterit ovat sen sijaan pitäneet yllättävän hyvin pintansa.

Julkaistujen kalenterien kokonaismäärä väheni edellisvuodesta noin miljoonalla. Parhaimmista vuosista on tultu alas jo neljän miljoonan kalenterin verran. Silti kalenterien kustantaminen on yhä kannattavaa liiketoimintaa. Alan suurimpia toimijoita edustavat Ajasto Paperpro-

Kierresidottu Lauri Tähkä
-pöytäkalenteri vuodelle 2013. Kustantaja
Raikuli Productions Oy, paino Litoset Oy, ulkoasu Semio Oy.

ducts Oy, Burde Kustannus Oy Ab, CC Kalenteripalvelu Oy, Kustannusosakeyhtiö Otava Oy ja Otavamedia Oy sekä Time/system Finland Oy. Satojen tuhansien painosmääriin ovat päässeet myös monet pienemmät kustantajat.

Suomessa julkaistaan kansainväli-

sesti katsoen paljon kalentereita. Lähes kolme kalenteria per kansalainen on määrä, johon ei monessa maassa yllätä.

KALENTERIT TEKEVÄT HYVÄÄ
Monille yhdistyksille kalenterit ovat merkittävä varainhankinnan väline.

RIIMUSAUVAN JÄLJILLÄ PARIISISSA S. 3
NIMIPÄIVÄUUDISTUS 2015 LÄHESTYY S. 4
RIIKINRUOTSALAISTA AINEISTOA VERKKOON S. 4

Kalenterimaailman kuulumisia ISSN 1455-8823
Vastaava toimittaja Minna Saarelma-Paukkala
Taitto Onerva Ollila
Julkaisija Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy,
Yliopiston almanakkatoimisto, PL 14, 00014 Helsingin yliopisto
Käyntiosoite Kopernikuksentie 1
Puh. 09 1912 2942 GSM 040 553 1864
Sähköposti almanakka@helsinki.fi
Internet <http://almanakka.helsinki.fi>
Tekstin lainaaminen on sallittua jos lähde mainitaan.

Alla suomalaisilla luontokuvilla kuvitettu WWF:n Luontokalenteri. Julkaisija Paletti.

Yllä Kansallisen audiovisuaalisen arkiston ja Suomen elokuvasäätiön kalenteri "Valokuvia suomalaisista mykkäelokuvista". Paino Lönnberg Oy.

Kalentereita ostamalla suomalaiset voivat tukea niin lasten urheiluharrastuksia ja leirikouluja kuin erilaisen vammais- ja potilasjärjestöjen sekä muiden hyväntekeväisyysjärjestöjen toimintaa.

Kalenterikustantajien joukko onkin mitä kirjavin. Mukana on yhdistyksiä ja yrityksiä laidasta laitaan. Kalentereita kustantavat niin urheiluseurat ja oppilaitokset kuin poliittiset ja uskonnolliset järjestöt. Lisäksi useat sanoma- ja aikakauslehdet julkaisevat lukijoilleen omia laajalevikkisiä vuosikalentereitaan.

Moni suomalainen saa kalenterin asiakaslahjana omasta apteekistaan, ruokakaupastaan tai vaikkapa sähkö- tai jätehuoltoyhtiöltään. Suuret vientirytykset painavat taas markkinoitkalentereita ulkomaisille asiakkailleen. Yhä useampi suomalainen haluaa tehdä kalenterin myös itse omia kuvia käyttämällä, mihin valokuvaliikkeet tarjoavat palvelujaan. Perinteinen keltakan-

tin Yliopiston almanakka löytyy samoin tuhansista kodeista – ja on monelle se ainoa oikea allakka.

NIMIPÄIVÄT KUULUVAT ALLAKKAAN

Helsingin yliopistolla on tekijänoikeus maamme nimipäiväluetteloihin, joita se ylläpitää Väestörekisterikeskukselta ostamiensa nimitilastojen pohjalta. Almanakkatoimiston laskelmien mukaan noin 12 miljoonaa tämän vuoden 14 miljoonasta kalenterista sisältää nimipäivät. Tämä kertoo siitä, että nimipäiväperinne on suomalaisille rakas. Enemmistö haluaa, että kalentereista löytyvät myös nimipäivätiedot.

Myös kansallisten merkkipäivien näkyminen kalenterissa on suomalaisille tärkeää. Ulkomaisia kalentereita myydäänkin maassamme varsin vähän.

Minna Saarelma-Paukkala

VANHIN

Pariisilaisen Sainte-Genevièven kirjaston kätköistä löytyi 1950-luvulla suomalainen 1500-luvun riimusaava. Heikki Oja ja Arja Latvala-Oja kävivät paikan päällä tutustumassa tähän harvinaisuuteen.

Vanhin tunnettu suomalainen riimusaava vuodelta 1566 on kulunut Pariisiin, Sainte-Genevièven kirjastoon, joka toimii Sorbonnen yliopiston kirjastona. Sauvaan kiinnitti huomiota 1950-luvun alussa ranskalainen tutkija Monique Roussel, joka kirjoitti siitä kuvauksen Suomen Museo -lehteen (Suomen Museo 1952, s. 29-38).

Riimusaava löytyi kirjaston varastosta, eikä siinä ollut mitään alkuperätietoja. Suomalaisuus paljastuu sauvan merkeistä. Siihen on kaiverrettu Suomen suojeluspyhimyksen Henrikin kuolinpäivä 20.1. ja luidensiirtopäivä 18.6. Samoin sauvassa on Annan päivä 15.12., kun kaikkialla muualla päivä on 9.12. tai 26.7.

Roussel selvitteli sauvan merkintöjä yhdessä professori Kustaa Vilkunan ja "monsieur", myöhemmin lisensiaatti Auvo Hirsjärven kanssa. Sauvan kyljessä ovat nimikirjaimet ASS ja vuosiluku 1566.

Ennen vuotta 1566 Suomessa oli julkaistu vain kaksi kalenteria, Turun hiippakunnan messukirja (Missale Aboense) vuonna 1488 ja Mikael Agricolan suomenkielinen kalenteri 1544. Pariisin riimusaavan merkinnät noudattavat läheisesti Turun messukirjan pyhimyskalenteria, mutta lisäksi sauvaan on merkitty vanhan suomalaisen ajanlaskun neljä

SUOMALAINEN RIIMUSAUVA

merkkipäivää (kesäpäivä 14.4., kesäkesä 13.7., talvipäivä 14.10. ja keski-talvi 14.1.)

RUOTSIN KAUTTA PARIISIIN

Riimusaava on joutunut Pariisiin luultavasti Tukholman kautta. Eräs Sainte-Genevièven kirjaston konservaattori kävi 1880-luvulla Ruotsissa ja ilmeisesti osti sauvan mukaansa sikäläiseltä keräilijältä.

Kävimme tutustumassa Pariisin riimusaavaan helmikuussa. Se on sijoitettu heti kirjaston sisääntuloaulan viereen "kuriositeettien kabinettiin", jossa on muitakin maailmalta kerättyjä harvinaisia esineitä.

Sauva on runsaan metrin

pituinen, punaruskeaksi tummunut ja tehty aikanaan koivusta. Noin kymmenen sentin pala sauvan päätä on vuosisatojen varrella lahonnut pois.

Sainte-Genevièven kirjaston osastonjohtaja Yannick Nexon esitteli meille sauvaa ja antoi meille mukaamme hyvät valokuvat sauvasta. Kuvat sijoitetaan myöhemmin tänä vuonna Almanakkatoimiston verkkosivuille, kun riimusaavoista kertova osuus saadaan valmiiksi almanakka-arkistoon.

Tein talvella Pariisin sauvasta myös näköiskappaleen, jota säilytetään Yliopiston almanakkatoimistossa Tähtitorninmäellä.

Heikki Oja

Vanhin suomalainen riimusaava riippuu kunnia-paikalla pariisilaiskirjaston kurioseettien kabinetissa.

Kuvat Arja Latvala-Oja

Heikki Oja Sainte-Genevièven kirjaston edustalla.

UUSIN SUOMALAINEN RIIMUSAUVA

Uusin suomalainen riimusaava syntyi viime vuoden lopulla, kun almanakkapäällikkö Heikki Oja tarttui puukon kahvaan. "Olin jättämässä Almanakkatoimiston johdon seuraajalleni, ja minusta riimusaava oli sopiva valttikka toimiston johtajalle." Oja luovutti valtikan Minna Saarelma-Paukkalalle joulukuussa.

Almanakkatoimiston riimusaavassa on kaikki kolme kenttää, jotka ovat riimusaavoissa tavallisia. Keskellä juoksevat päiväriimut, jotka määräävät viikonpäivät. Niiden yläpuolella ovat tärkeimmät pyhimysten päivät merkittyinä vaihtelevilla symboleilla. Alimmassa kentässä

ovat kuuriimut, joista voidaan lukea uudenkuun hetket. Pariisin riimusaavasta kuuriimut puuttuvat kokonaan.

Kuuriimut näyttävät uudenkuun päivämäärät noin yhden päivän tarkkuudella satoja vuosia eteenpäin. "Tällä ajannäyttäjällä on kahdensadan vuoden takuu", Oja naurahtaa.

Merkkien kaivertamisen jälkeen sauva on petsattu mahonginruskeaksi ja lakattu. Valokuvat ja tarkempi selostus sauvasta sijoitetaan myöhemmin tänä vuonna almanakkatoimiston verkkosivuille.

Arja Latvala-Oja

Almanakkatoimiston riimusaavaan on toukokuulle merkitty vappu (linnun kuva 1.5.), ristin päivä (3.5.), Eerikin päivä (miekan kuva 18.5.) ja Hemmingin päivä (piispanhiippa 22.5.).

UUSIA NIMIÄ ALMANAKKAAN

Vuonna 2015 kalentereihin saadaan jälleen uusia nimiä. Uudet nimet julkistetaan jo tämän vuoden elokuussa, jotta kalenterien valmistajat saavat ne hyvissä ajoin tietoonsa.

Nimipäivälistat tarkistetaan nykyään viiden vuoden välein. Edellinen uudistus tehtiin vuodelle 2010. Silloin suomalaisen kalenteriin tuli 39 uutta nimeä ja suomenruotsalaiseen 13. Mukaan pääsivät muiden muassa Kaisla ja Lenni sekä Tindra ja Noah. Tärkein kriteeri nimen valinnalle on sen yleisyys.

"Vuoden 2010 uudistuksessa pidettiin suomalaisen kalenterin kohdalla rajana sitä, että nimi on annettu ensimmäiseksi etunimeksi vähintään viidellesadalle lapselle vuoden 1960 jälkeen", kertoo Almanakkatoimiston johtaja Minna Saarelma-Paukkala, joka vastaa nyt suomalaisen nimipäivälistan uudistamisesta. Edellisen uudistuksen hän teki yhdessä professori Eero Kiviniemen kanssa.

"Luulen, että raja tulee tässä uudistuksessa pysymään kutakuinkin samana. Keväällä tehtävät tarkat laskelmat paljastavat, kuinka paljon nimiä

nyt on tarjolla kalenteriin."

Monet kansalaiset ovat jo ottaneet yhteyttä Almanakkatoimistoon ja kyselleet tulevista nimipäivistä. "Linjamme on, että emme paljasta nimiä

Puolitoistavuotias Marius perheineen aprikoi, pääseekö poika juhlimaan nimipäiviään vuonna 2015.

etukäteen, vaan ne saavat jäädä yllätykseksi", Saarelma-Paukkala toteaa.

Suomenruotsalaisen nimipäivälistan uudistamisesta vastaa perinteiseen tapaan professori Marianne Blomqvist.

AIKAKIRJA 2013 NYT VERKOSSA

Heikki Ojan Aikakirja on jälleen päivitetty ajan tasalle. Aikakirja on yleistajuinen perusteos kaikille ajanlaskusta ja kalentereista kiinnostuneille. Se ilmestyi ensi kerran vuonna 1999 Otavan kustantamana.

Aikakirja 2013 löytyy pdf-muodossa osoitteesta <http://almanakka.helsinki.fi> – Tiedotteet – Aikakirja 2013

Kuvat Onerva Ollila

SININEN VIIVA VALAISEE UNIONINKADUN

Helsingissä loppuvuodesta 2012 ja alkuvuodesta 2013 pimeällä liikuneet ovat saaneet nauttia valotaiteesta. Kantakaupungin pisintä yhtenäistä katuakselia Kopernikkusentie–Unioninkatu–Siltasaarekatu värittää Sininen viiva, lasersäde, joka heijastuu Observatorion katolta Kallion kirkon torniin. Säde käynnistettiin 10.12.2012 eli päivälleen 135 vuotta Helsingin ja koko Suomen ensimmäisen sähkövalon sytyttämisen jälkeen, ja se elää vuodenaikojen mukaan vuoden 2014 loppuun saakka. Teos on osa Helsinki 200 vuotta pääkaupunkina -juhlavuotta.

Lisätietoja: www.helsinki200.fi

RIIKINRUOTSALAISTA AINEISTOA ALMANAKKA- ARKISTOON

Almanakkatoimiston kotisivuille sijoitettiin vuodenvaihteessa riikinruotsalaisia kalentereita ja nimilueteloita. Saatavilla ovat nyt pdf:t noin 60:stä erillisestä kalenterista, jotka on julkaistu vuosien 1198 ja 1805 välillä eli sinä aikana kun Suomi oli osa Ruotsia. Riikinruotsalaisia almanakkoja käytettiin yleisti suomalaisten almanakkojen rinnalla tai vaihtoehtona sellaisina vuosina, kun suomalaista almanakkaa ei ollut saatavilla.

Aineisto löytyy osoitteesta <http://almanakka.helsinki.fi> – Almanakka-arkisto – Riikinruotsalaisia almanakkoja 1198–1805